

Hazatérés

Életben kellene hazatérnie annak, aki távol van. De néha csak a halál árán fogadja vissza fiát az otthon és a haza. Erről szól Leonov drámája, a *Hazatérés*? Leginkább erről. És még sok minden másról.

Az író, *Leonyid Makszimovics Leonov*, hetvenhatodik esztendejében jár. Legfiatalabbja annak a ragyogó írónemzedéknek, amely a múlt század utolsó évtizedében született. *Paszternak, Mandelstam, Ehrenburg, Pausztovszkij, Fegyin, Majakovszkij, Sklovszkij, Babel, Jeszenyin, Zoscsenko, Ilf, Katajev, Platonov, Leonov* — kicsoda névsor!

Leonovot, a prózaíróat alighanem jobban ismerik nálunk, mint a drámaköltőt; az *Ut az óceán felé*, *A tolvaj* vagy az *Orosz erdő* című regényét alkalmasint többen olvasták, mint ahányan egy évtizede a Vígszínházban *Hóvihar* című színjátékát látták. Talán maga az író sem elsősorban a színpad mestérének véli magát; bár kétségtelenül szenvedélyes szerelme a színház. Darabjai nem hagyják nyugton; vissza-visszatér hozzánk, át-átdolgozza őket.

A *Hazatérést* (amelynek eredeti orosz címe magyarul körülbelül azt jelenti: „előzönlés”, „megrohanás”) 1942-ben írta, 1963-ban dolgozta át.

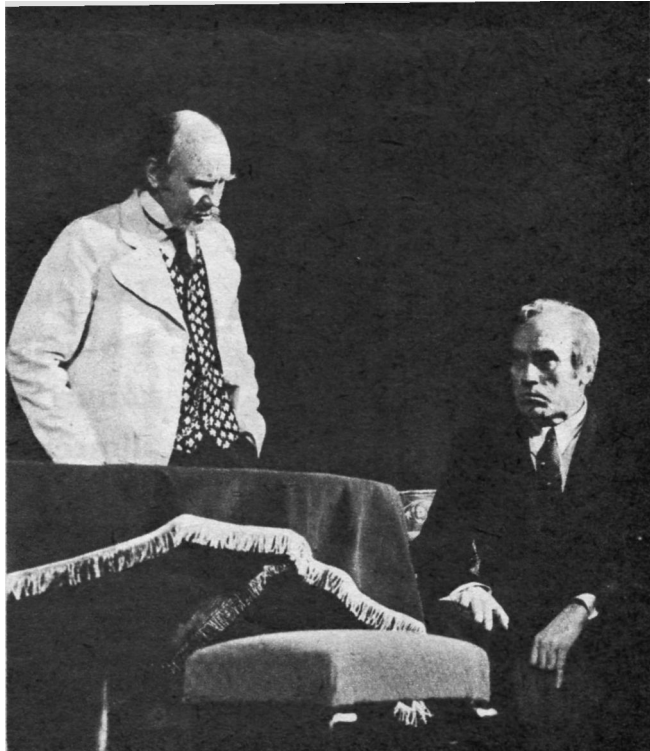
Nem vérbeli színpadi szerző, de: igazi író darabja ez.

Milyen jól ismeri Leonov az orosz kisvárosi embereket! Az orvoscsaládot, Kolesznyikovot, és a másik pólust: a Fajunyinokat, a Kokoriskinokat, akik 1942 tragikus napjaiban,

az előretörő, a megszálló, majd Moszkva kapujában megállított német fasiszták árnyékában mutatják meg emberi vagy rongyemberi arcukat. Mennyire ismeri Fjodort, aki három évig „távol” volt, büntetésben, fogságban; olyan bűnért, amelyet nyilván el sem követett. Fjodort, akit próbáló-nehéz években alkalmassint oktanul kutasztított a társadalom; de aki még próbálabb, még nehezebb történelmi pillanatban az ellenállás magános katonája. hőse, hősi halottja lesz.

Fjodor a köztisztviselőben álló orvos fia; épp akkor kerül haza „messziről”, amikor küszöbön a kisváros eleste. Fjodor részt venne az otthonmaradottak között szervezett, földalatti küzdelemben, de a gyanakvás nem fogadja be. Magánosan kezd hát harcot a fasiszta betolakodottak ellen, elfogják, megölik; de halálával, a véletlenül „vállalt” szerepben megmenti az ellenállás valódi szervezőjét. Fjodor hazakerkezett — családjába is, hazájába is.

Leonov ellentmondásosságában hallatlanul izgalmas hősként írta meg Fjodort. Igazi drámai figura ő. Sorsának kettős vagy még több konfliktusát egy végletekig kiélezett drámai helyzetben éli és oldja meg. Az író minden rokonszenve és féltése övé. Fjodor rászólgál erre. Aminthogy a rongyembervilág két rendkívül tipikus és rendkívül egyénített alakja, a hajdani kapitalista Fajunyin, meg a csúszó-mászó Kokoriskin is Leonov ragyogó embertelentő leleményét tanúsítja. Tulajdonképpen ez

Horváth Sándor és Bánffy György

a három szerep a három jó szerep; a többiek halványabbak, szokványosabbak, szűkösebb írói izgalom szülöttei, a színésznek is kevesebb lehetőséget adnak.

A József Attila Színház jól választott, amikor ezt az eddig ismeretlen szovjet drámai alkotást *Elbert János*nak a kiváló író érzékenységre és színgazdagságára magyarul jelesen felelő fordításában előadta. *Benedek Árpád* rendezése, *Csinády István* jó játéktérreket teremtő, hasznos díszletei között természetesen a három legjobb figurára, Fjodorra, Fajunyinra és Kokoriskinra koncentrált: bennük és körülöttük folyik a dráma. *Benedek* játékmesteri munkáját dicséri az is, hogy a pozitív oldal olyan képviselői, mint *Olga* vagy *Anna Nyikolajevna* árnyaltabban jelennek meg, mint a megírt szerep. Ami

íróilag is a leghalványabb: a németek ábrázolása — színészileg is a legkevésbé sikerült.

Fülöp Zsigmond mind gazdagabban kibontakozó tehetséggel fest döbbenetesen pontos képet Fjodorról. (Ruházata már telitalálat! *Kemenes Fanni* jelmeztervezőt dicséri.) Egy bonyolult szituációban kibuggyanó bonyolult emberség, amely folyton elvételi hangjait és gesztusait: így indítja az alakot. De tüstént érzékeltetve is, hogy a hányavettség, a nyersség mögött más valaki él és szenved. Lélektanilag teljesen pontos és meggyőző az útja a harcig, a halálig. *Horváth Sándor* a félelmetesen föltámadt patkány-múltat sűrítő monumentális Fajunyinjába. Alakítása: színészi remeklés. Van benne valami a mesék, a legendák ös-gonoszából: emberalakú romlás. De ruganyos alakváltókészség is, ha kell. *Bodrogi Gyula* hangütésben, ritmusban nagyszerűen rátalál Kokoriskin féreglényére; képlekenyen alamszi, dörszölődzőn veszedelmes. *Kállay Ilona, Voith Ági* és *Bakó Márta* osztózik a három nagyobb női szerepen; vázlatot kell megtölteniök s ez mindhármuknak sikerül; kivált *Voith Ági* gazdagodó színskálájára kell odafigyelnünk. *Szilágyi Tibornak* és *Bánffy Györgynek* fogósabb feladat jutott: két más irányból érkezett pozitív figurát alakítanak rokonszenvesen. A szereplőgárdából ki kell még emelnünk *Szerencsi Évát, Kránitz Lajost* és *Újréti Lászlót*.

Dalos László

Szerencsi Éva, Bakó Márta és Fülöp Zsigmond (MTI Fotó — Keleti felv.)

